

Opis źródła:

W 1944 r., po rozpoczęciu ofensywy przez Armię Czerwoną na froncie wschodnim, jednostki sowieckie zaczęły wkraczać na tereny Polski. Był to okres, kiedy polska ludność żyła w niepewności co do przyszłości, biorąc pod uwagę zarówno dominację hitlerowskich Niemiec, jak i nadciągające siły radzieckie. Na zajmowanych terenach, Armia Czerwona natychmiast ustanawiała wojskowe komendantury. Powołanie komendantów wojskowych miało na celu stabilizację sytuacji oraz utrzymanie porządku, ale przy okazji stało się narzędziem wprowadzania radzieckiej władzy na obszarze, który przed wojną należał do II Rzeczypospolitej. Komendanci tych nowych wojskowych jednostek sprawowali tymczasową władzę nad ludnością cywilną, zarządzali zasobami i wpływali na działania lokalnej administracji. Poniższy rozkaz dotyczy miasta Lublina.

Miejsce wydania.

Wojciech Skóra, *Instrukcje dla komendantów Armii Czerwonej obejmujących władzę na terytorium Polski w latach 1944–1945*, „Pamięć i Sprawiedliwość”, t. 38, 2021, nr 2, s. 726-754.

Miejsce przechowywania oryginału źródła:

Rozkaz nr 1 Garnizonu AC w Lublinie z 23 VII 1944 r., CAMO, zespół 3407, inwentarz 0000001, sprawa 0136, karta 80, maszynopis, język oryginału – rosyjski.

Tekst źródła:

Rozkaz nr 1 Dotyczy garnizonu w mieście Lublin, 23 lipca 1944 r.

Od dzisiejszego dnia, zgodnie z decyzją dowództwa, rozpoczął wykonywanie obowiązków dowódcy garnizonu miasta Lublin.

Komendantem garnizonu mianowano majora gwardii Szaternikowa.

Rozkazuję:

1. Zakończyć bezcelowe wałęsanie się żołnierzy po ulicach miasta, zarówno w porze dziennej, jak i nocnej.
2. Rabusiów i maruderów, dotyczy to zarówno osób cywilnych, jak i żołnierzy, zatrzymywać i dostarczać do komendantury. W wypadku sprzeciwu rozstrzeliwać na miejscu.
3. Osoby cywilne, częstujące czerwonoarmistów alkoholem, aresztować i dostarczać do komendantury miasta.
4. Po godzinie 22:00 zabronić wszelkiego przemieszczania się ulicami miasta (z wyjątkiem patroli, oficerów łącznikowych i transportu z amunicją). Łamiących prawo w tym zakresie aresztować i kierować do komendantury.
5. Osobom bez specjalnego pozwolenia zabronić wjeżdżania i poruszania się jakimkolwiek środkiem transportu w mieście, z wyjątkiem oficerów łącznikowych, dowództwa i transportu z amunicją. Samochody zatrzymane w mieście natychmiast uruchamiać i kierować na podwórza i dziedzińce, odpowiednio je maskując.
6. Wszyscy dowódcy jednostek, oddziałów i pododdziałów prowadzących jakiekolwiek walki i rozlokowanych w mieście Lublin, organizować wzmocnioną ochronę w poszczególnych dzielnicach, poprzez wyznaczenie patroli, obserwatorów i dyżurujących drużyn. W stosunku do wszystkich osób nieprzestrzegających prawa stosować surowe kary, z aresztem włącznie, i doprowadzać wszystkie te osoby do komendantury.
7. W wypadku wtargnięcia do miasta małych grup przeciwnika lub prowadzenia przez miejscową ludność działalności zdradzieckiej wzywa się wszystkich żołnierzy do przestrzegania surowej wojskowej i rewolucyjnej dyscypliny, do natychmiastowej organizacji

obrony budynków i większych skupisk ludności cywilnej, do prowadzenia walk w obronie mienia i ludności.

8. Rozkazuje się mieszkańcom miasta zdanie w komendanturze będącego w ich posiadaniu uzbrojenia i amunicji. Osoby, które w ciągu 48 godzin nie zastosują się do wypełnienia tego rozkazu, będą traktowane jako członkowie grup bandyckich i pociągnięte do odpowiedzialności karnej. Zgodnie z prawem wojennym zostaną natychmiast aresztowane i postawione przed sądem Trybunału Wojskowego.

9. Rozkaz obowiązuje od czasu jego wydania i ogłoszenia.

Naczelnik Garnizonu miasta Lublin, podpułkownik gwardii – Piwniew
Komendant Garnizonu miasta Lublin, major gwardii – Szaternikow

Pytania do źródła.

Pytania dla uczniów szkoły podstawowej i średniej (poziom podstawowy):

1. Co rozkaz nr 1 mówi o przemieszczaniu się żołnierzy po ulicach miasta?
2. Jakie były konsekwencje dla rabusiów i maruderów według tego rozkazu?
3. Co o sytuacji panującej w mieście po wkroczeniu czerwonoarmistów mówią zarządzone zakazy?
4. Co mieli zrobić mieszkańcy miasta Lublin z uzbrojeniem i amunicją będącymi w ich posiadaniu?
5. Jakie działania zostały przewidziane wobec osób częstujących czerwonoarmistów alkoholem? Co to mówi o podejściu dowództwa radzieckiego do interakcji między wojskiem a ludnością cywilną?
6. Jakie były konsekwencje nieprzestrzegania prawa przez osoby znajdujące się w mieście?

Pytania dla uczniów szkoły średniej (poziom rozszerzony):

1. W jaki sposób ten rozkaz odzwierciedla politykę władz radzieckich wobec terenów zajmowanych w Polsce? Jakie były główne cele Armii Czerwonej po wkroczeniu do Lublina w kontekście politycznym i militarnym?
2. Jakie były długofalowe skutki militarnej i administracyjnej kontroli Armii Czerwonej nad Lublinem dla regionu?

Literatura pomocnicza:

M. Golon, *Polityka radzieckich władz wojskowych i policyjnych na Pomorzu Nadwiślańskim w latach 1945–1947*, Toruń 2001.

M. L. Krogulski, *Okupacja w imię sojuszu. Armia Radziecka w Polsce 1944–1956*, Warszawa 2000.

Najważniejsze cenzury:

23 lipca 1945 r. Armia Czerwona po uprzednich walkach zdobyła Lublin.

Imię i nazwisko osoby opracowującej rekord – Joanna Kunigielis